

**Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя**

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ В РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ Й ЗА КОРДОНОМ

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

Ніжин – 2025

**Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя**

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ В РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ Й ЗА КОРДОНОМ

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

02 грудня 2025 року

до 220-річчя університету

до 10-річчя ГО «ЧАС ДЛЯ НАС»

Ніжин – 2025

УДК 364-322(477+100)(082)

T65

*Рекомендовано до друку на засіданні кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(протокол № 5 від 25 листопада 2025 року).*

*Схвалено до друку Вченою радою Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя
(протокол № 6 від 27 листопада 2025 року).*

Рецензенти:

Завацька Л. М., кандидат педагогічних наук, професор (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка);

Петрович В. С., кандидат педагогічних наук, доцент (Волинський національний університет імені Лесі Українки).

T65

Традиції та новації в розвитку волонтерства в Україні й за кордоном: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (02 грудня 2025 р., м. Ніжин) / за ред. О. В. Лісовця, А. І. Конончук. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2025. 200 с.

DOI 10.31654/vnrc-02-12-25

До збірника увійшли статті й тези Всеукраїнської науково-практичної конференції «Традиції та новації в розвитку волонтерства в Україні й за кордоном», яка відбулася 02 грудня 2025 р. в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя і зібрала сто тридцять чотири науковці із сімнадцяти закладів освіти, 9 установ та організацій з різних регіонів України.

Для студентів, магістрантів, аспірантів, викладачів, науковців, фахівців соціальної сфери.

УДК 364-322(477+100)(082)

© НДУ ім. М. Гоголя, 2025

© О. В. Лісовець, А. І. Конончук, укладання, 2025

ЗМІСТ

Розділ I

Гене́за розвитку волонтерства в Україні

Байдарова О.

Пластова система підтримки волонтерів: загальний огляд
та перспективи дослідження 8

Дума Ю.

Комунікаційні стратегії залучення волонтерів:
досвід соціальних служб України 11

Кириченко Н.

Роль волонтерського руху у вторинній соціалізації підлітків
під час повномасштабної війни 2022–2025 років..... 13

Красновид В.

Протидія булінгу в освітньому середовищі закладу загальної
середньої освіти (за результатами дослідження) 16

Лень С.

Роль волонтерів в організації соціальної роботи з дітьми
з інвалідністю у сфері дозвілля 18

Николаєва В.

Роль волонтерства у зміцненні громадянського суспільства в Україні..... 20

Овчарова В.

Перспективи розвитку волонтерської діяльності в Україні:
державні пріоритети 23

Останіна Н., Кунгурцева О., Максимець М.

Роль волонтерства в соціальній сфері сьогодення..... 25

Платонова О.

Феномен «вигорання» у волонтерській роботі 27

Харламов М.

Філософсько-історичні аспекти волонтерської діяльності
в Україні у 1991-2025 роках..... 30

Розділ II

Інноваційні практики волонтерства в Україні та за кордоном

Бабаліч В.

Спортивне волонтерство: значення і перспективи 32

Борисюк С., Витищенко І., Радченко А.

Групи самодопомоги як інноваційна форма консультативної роботи
з родинами людей похилого віку 34

Власенко Д.

Волонтерство як інструмент «виходу» за межі інтернет-субкультури 36

Гулько С., Лях Т.

Волонтерство як ресурс наближення соціальних послуг
у сільських громадах України в умовах воєнного стану..... 39

деструктивного впливу субкультур та інтернет-спільнот, адже підліток переходить із позиції пасивного споживача контенту до позиції соціально активного творця.

Організація змістовного дозвілля також є важливою умовою, що дає можливість запропонувати підліткам альтернативи онлайн-субкультурам. Молодіжні хаби, екологічні акції, арт-проекти, створення соціального театру, спортивні та туристичні ініціативи – усе це не лише сприяє розширенню кола спілкування, а й формує простір, у якому підлітки реалізують свої інтереси та соціальні ролі поза цифровими обмеженнями. Така діяльність стимулює розвиток навичок лідерства, взаємодопомоги, відповідальності та комунікації.

Окремої уваги потребує створення позитивної соціальної моди на волонтерство. Публічне висвітлення досягнень підлітків, нагородження їхніх ініціатив, проведення фестивалів добрих справ, презентації волонтерських успіхів на шкільних подіях чи в місцевих медіа сприяють формуванню престижності соціальної активності. Коли волонтерство стає частиною молодіжної культури, підліток сприймає його не як додатковий обов'язок, а як спосіб самовираження, розширення соціальних зв'язків і зміцнення ідентичності.

Таким чином, створення соціально-педагогічних умов для залучення підлітків до волонтерства передбачає поєднання освітніх, цифрових, культурних та психологічних компонентів. Волонтерська діяльність у такому середовищі стає не лише засобом соціальної підтримки інших, а й важливим механізмом особистісного розвитку підлітка, його виходу за межі обмежувальних цифрових субкультур та формування стійкої громадянської позиції.

Література

1. Лисинюк М., Байда І. Трансформація культури медіаспоживання в умовах цифровізації суспільства. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 2. С. 14–19.
2. Лісовець О. В., Забіла Н. В. Розвиток волонтерства серед молоді як фактор соціальної згуртованості. *Соціальна робота в умовах війни в Україні: проблеми та шляхи вирішення [Електронне видання]: матеріали І Міжн. наук.-практ. конф.* (Дніпро, 14 берез. 2025 р.). Дніпро: ДВНЗ «ПДТУ», 2025. 415 с. С. 336–337.
3. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: монографія. Київ: Фенікс, 2013. 540 с.
4. Рубан А. Вплив соціальних мереж на формування ідентичності підлітків та молоді. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2021. № 56. С. 213–220.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК РЕСУРС НАБЛИЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гуньо Сергій,

Лях Тетяна

Київський столичний університет імені
Бориса Грінченка, м. Київ

В умовах повномасштабної війни сільські громади України опинилися у ситуації глибоких соціальних трансформацій, пов'язаних з внутрішньою міграцією населення, зростанням соціальних потреб і виснаженням місцевих ресурсів. У таких громадах

особливо відчутними стали проблеми доступності соціальних послуг для осіб похилого віку, людей з інвалідністю, маломобільних громадян та родин, які втратили засоби до існування [2; 5].

Сільські громади суттєво різняться між собою за рівнем добробуту, інфраструктурного розвитку та кадрової спроможності соціальної сфери. В одних громадах, розташованих поблизу обласних центрів, функціонують центри надання соціальних послуг, діють мобільні бригади, створені умови для роботи соціальних працівників. В інших, особливо у прифронтових або деокупованих районах, соціальна інфраструктура частково зруйнована, а кадровий дефіцит у сфері соціальної роботи перевищує 60 % [6]. Там, де немає сталих організаційних структур, саме волонтери часто стають єдиною реальною ланкою, що забезпечує контакт між громадянином і системою соціального захисту [2].

Однією з ключових проблем, характерних для більшості сільських територій, є старіння населення. В Україні частка осіб віком понад 60 років у сільських громадах сягає 30–40 %, а у деяких регіонах – понад 50 % [1]. Значна частина цих людей живе самотньо, має хронічні захворювання і не володіє цифровими навичками. Це ускладнює доступ до електронних сервісів – таких як реєстрація на соціальні виплати, отримання електронної довідки ВПО, оформлення субсидій чи запис до лікаря. Для багатьох людей похилого віку цифровізація соціальної сфери перетворилася на бар'єр, а не на полегшення [3; 4].

Волонтери в таких умовах відіграють критично важливу роль у наближенні соціальних послуг до населення. Їхня діяльність стає не просто формою допомоги, а елементом функціонування системи соціального захисту на місцевому рівні. Зокрема, волонтери: надають інформаційно-консультативну підтримку особам, які не мають доступу до інтернету чи цифрових пристроїв; допомагають у заповненні електронних заяв, форм, реєстрації у державних онлайн-системах; здійснюють домашні візити до немобільних осіб, допомагаючи їм отримати необхідну соціальну, гуманітарну або медичну допомогу; координують мобільні соціальні ініціативи, наприклад «соціальні виїзні дні» у віддалених селах; підтримують комунікацію між соціальними службами, органами місцевого самоврядування та громадянами, виступаючи посередниками між офіційними структурами і людьми.

Такі форми діяльності вимагають від волонтерів не лише доброї волі, а й спеціальних знань і навичок: розуміння основ соціальної роботи, етики допомоги, цифрової грамотності, уміння спілкуватися з людьми похилого віку. Дієвим напрямом діяльності є створення волонтерських осередків при старостинських округах, де місцеві жителі проходять навчальні курси та співпрацюють із соціальними працівниками громади.

Волонтерська діяльність у сільських громадах може реалізовуватись у різних змістових напрямках і формах. Аналіз практик, які функціонують у громадах із різним рівнем соціально-економічного розвитку, засвідчує, що ефективність волонтерства значною мірою залежить від здатності поєднати потреби мешканців, ресурси громади та спроможність волонтерів діяти системно. З метою узагальнення напрямів і підходів до волонтерської роботи у сільських громадах розроблено таблицю (табл. 1), що відображає зміст, форми та методи діяльності волонтерів у контексті надання соціальних послуг особам, які мають обмежений доступ до них.

Зміст, форми та методи волонтерської діяльності з наближення соціальних послуг у сільських громадах

Зміст волонтерської діяльності	Форми реалізації	Методи роботи
Наближення соціальних послуг до маломобільних і немобільних осіб	Домашні візити; соціальне патрулювання; доставка медикаментів, продуктів, документів	Спостереження, бесіда, індивідуальний супровід, кейс-менеджмент
Допомога в отриманні цифрових послуг	Пункти цифрової підтримки у бібліотеках, старостатах, школах; консультаційні виїзди	Наставництво, інструктаж, індивідуальні консультації, практичне навчання
Соціально-психологічна підтримка людей похилого віку	Клуби спілкування, групи взаємопідтримки, телефон довіри	Емпатійне слухання, групова дискусія, арт-терапевтичні практики
Інформування населення про соціальні права і послуги	Виїзні інформаційні кампанії, дні соціального інформування	Презентації, рольові ігри, публічні консультації
Підтримка соціальної згуртованості громади	Благодійні акції, дні взаємодопомоги, волонтерські марафони	Соціальне проектування, партнерство, мобілізація громади

Таблиця демонструє, що волонтерство в сільській громаді є не лише механізмом надання допомоги, а й інструментом соціальної інтеграції та розвитку людського капіталу. Його ефективність підвищується там, де місцева влада та соціальні служби розглядають волонтерів як партнерів, а не тимчасових помічників. Спільне планування, комунікація й навчання волонтерів створюють умови для того, щоб соціальні послуги ставали справді доступними навіть у найвіддаленіших селах.

У перспективі саме волонтерські мережі можуть стати інструментом реалізації принципу «соціальних послуг біля дому», який передбачає гнучкі, адресні, локально організовані форми підтримки. В умовах війни й післявоєнного відновлення ця модель є не лише практичною, а й морально необхідною, адже вона повертає людині гідність, створює середовище довіри і турботи.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що волонтерство у сільських громадах виконує роль не лише допоміжного елементу системи соціального захисту, а й інноваційного механізму соціальної згуртованості. Волонтери наближають послуги туди, куди «не доходить» держава; відновлюють людські зв'язки там, де панує самотність; перетворюють поняття «допомога» на форму гідного життя. Розвиток волонтерства у сільських громадах – це шлях до побудови інклюзивної соціальної політики, заснованої на принципах людяності, довіри та співучасті.

Для ефективного виконання своїх завдань волонтери, які працюють у сільських громадах, мають володіти певним комплексом професійних і соціально-комунікативних компетентностей. Насамперед це соціально-гуманітарна компетентність, що включає розуміння принципів соціальної роботи, етики допомоги, конфіденційності й поваги до гідності отримувача послуг. Не менш важливою є

комунікативна компетентність – уміння встановлювати довірливі стосунки з людьми похилого віку, працювати з емоціями, слухати активно й емпатійно. У сучасних умовах особливого значення набуває цифрова компетентність: волонтери мають орієнтуватися в електронних сервісах держави, допомагати літнім людям і маломобільним групам користуватися ними на практиці. Важливою є також організаційна компетентність – здатність планувати свою діяльність, координуватися з представниками соціальних служб, працювати у команді та забезпечувати безперервність підтримки. Крім того, волонтери мають розвивати психологічну стійкість і рефлексивність, що дозволяє запобігати емоційному вигоранню й зберігати мотивацію навіть у складних умовах. Формування таких компетентностей можливе через спеціальні тренінги, наставництво, участь у програмах підготовки волонтерів при НУО і закладах освіти.

Література

1. Державна служба статистики України. Демографічний щорічник України за 2023 рік [Електронний ресурс]. Київ, 2024. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.11.2025).
2. Eastern Europe Foundation. Спроможні та сильні [Електронний ресурс]. 2024. URL: <https://eef.org.ua/aktyvni-programy/> (дата звернення: 20.11.2025).
3. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Старіння населення України: виклики для соціальної політики [Аналітичний звіт]. Київ, 2023.
4. Міністерство цифрової трансформації України. Індекс цифрової готовності населення України [Електронний ресурс]. Київ, 2023. URL: <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення: 20.11.2025).
5. Міністерство соціальної політики України. Звіт про стан надання соціальних послуг у територіальних громадах України [Електронний ресурс]. Київ, 2023. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 20.11.2025).
6. Програма розвитку ООН (UNDP). Community Resilience and Recovery Report for Eastern and Southern Ukraine [Електронний ресурс]. Київ, 2023. URL: <https://www.undp.org> (дата звернення: 20.11.2025).

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ СУПРОВІД ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Даниленко Сергій,

Шіліманов Олександр

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя, м. Ніжин

Сучасні трансформаційні процеси українського суспільства супроводжуються переосмисленням підходів до забезпечення рівних можливостей для всіх категорій населення, зокрема для дітей з інвалідністю. У сфері дозвілля, освіти та туризму особливо гостро постає проблема відсутності інклюзивного простору, який би сприяв їхній соціалізації, розвитку та самореалізації. У глобальному контексті ця проблема визнається як порушення ст. 30 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (2006), яка гарантує право на участь у культурному житті, дозвіллі, відпочинку та спорті [2].

Формування інклюзивного середовища у сфері туризму – це не лише питання доступності фізичної інфраструктури, а насамперед гуманістичний орієнтир

Наукове видання

Редактори

Лісовець Олег Васильович

Конончук Антоніна Іванівна

ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ В РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСТВА
В УКРАЇНІ Й ЗА КОРДОНОМ

Збірник матеріалів

Всеукраїнської науково-практичної конференції

02 грудня 2025 року

Технічний редактор – І. П. Борис

Видання друкується в авторському редагуванні.

Підписано до друку
Гарнітура Arial
Замовлення №

Формат 60x84/16
Обл.-вид. арк. 14,98
Ум. друк. арк. 11,62

Папір офсетний
Тираж 60 пр.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.

м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3/4
(04631)7-19-72

E-mail: vidavn_ndu@ukr.net
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.